

Table of Contents

Filozofické smery 20. storočia.....	2
Charakteristika filozofie 20. storočia.....	2
Fenomenológia.....	2
Edmund Husserl.....	2
Filozofická antropológia.....	2
Max Scheler.....	2
Existencializmus.....	2
Karl Jaspers.....	2
Jean-Paul Sartre.....	3
Martin Heidegger.....	3
Porovnanie smerov.....	3
Záver.....	3
Existencializmus, voluntarizmus a filozofia vôle.....	4
Søren Kierkegaard.....	4
paradox a voľba.....	4
tri štádiá existencie.....	4
Arthur Schopenhauer.....	4
vôľa a pesimizmus.....	4
únik z vôle.....	4
Friedrich Nietzsche.....	4
vôľa k moci.....	5
smrť Boha.....	5
Zhrnutie a porovnanie.....	5
Záver.....	5
Novokantovstvo.....	6
Marburská.....	6
Bádenská.....	6
Marxistická filozofia.....	7
Práva a odcudzenie.....	7
Triedny boj a revolúcia.....	7

Filozofické smery 20. storočia

1. Charakteristika filozofie 20. storočia

- Pluralizmus myslenia – množstvo smerov a prúdov
- Reakcia na pokrok vedy a techniky
- Reflexia zlyhania človeka – vojny, totalita, krízy
- Nadväznosť medzi smermi: fenomenológia → existencializmus → antropológia → hermeneutika

2. Fenomenológia

- Pojem z gréckeho „phainomenon“ – jav
- Zakladateľ: Edmund Husserl
- Fenomén = to, čo sa nám ukazuje
- Dve vrstvy fenoménu: vonkajšia (zmyslová) a vnútorná (duchovná)

Edmund Husserl

- Zásada: „K veciam samým“
- Cieľ: poznať fenomény v ich čistej podstate
- Objektivita poznania – očistenie od subjektívneho
- Filozofia = eidetická veda (skúma podstatu)
- Ostatné vedy = empirické (skúmajú fakty)

3. Filozofická antropológia

- Filozofická náuka o človeku
- Rozvíja sa v 20. storočí, najmä v Nemecku
- Skúma podstatu, existenciu, činnosť a zmysel človeka
- Odlišuje sa od prírodovednej antropológie

Max Scheler

- Zakladateľ filozofickej antropológie
- Ústredný pojem: človek
- Psychické sily človeka:
 1. Telesnosť – inštinkty
 2. Duša – vedomie, myslenie
 3. Duch – vedomý rozum, hodnoty
- Konaním sa človek začleňuje do spoločnosti

4. Existencializmus

- Vznik počas 1. svetovej vojny
- Pesimistický podtón – reakcia na utrpenie
- Hlavný pojem: existencia jednotlivca
- Svet je taký, ako ho jednotlivec vníma
- Cieľ: otriasť človekom, priviesť ho k ľudskosti

Karl Jaspers

- Skúma vnútro človeka, motívy konania
- Poznanie existencie cez:
 - a) Hraničnú situáciu – šok, pravé bytie

- b) Komunikáciu – otvorenosť voči druhým
- • Človek je slobodný, rozhoduje sa sám
- • Kladenie otázok = cesta k dokonalosti

Jean-Paul Sartre

- • Francúzsky filozof
- • Myšlienka: existencia predchádza esenciu
- • Zmysel bytia spoznáme až pri smrti
- • Sloboda = ťarcha zodpovednosti
- • Dielo: „Bytie a ničota“ – nezmyselnosť bytia

Martin Heidegger

- • Človek = existencia, veci nie
- • Uvedomuje si seba aj veci okolo
- • Bytie k smrti – vedomie konečnosti
- • Autentické bytie = uvedomelé konanie
- • Neautentické bytie = konanie bez uvedomenia

5.Porovnanie smerov

- • Fenomenológia – poznanie podstaty javov
- • Antropológia – filozofický výklad človeka
- • Existencializmus – jedinečná existencia jednotlivca
- • Spoločný cieľ: pochopiť človeka a jeho bytie

6.Záver

- • Filozofia 20. storočia reaguje na krízy a pokrok
- • Dôraz na človeka, jeho vedomie, slobodu a zodpovednosť
- • Filozofické smery sa prelínajú a dopĺňajú
- • Výzva: byť autentickým človekom v modernom svete

Existencializmus, voluntarizmus a filozofia vôle

1.Søren Kierkegaard

- Zakladateľ existencializmu
- Filozofia musí mať osobný a existenciálny rozmer
- Východiskom je jednotlivec a jeho prežívaná existencia

paradox a voľba

- Základná kategória: paradox
- Paradox nás stavia pred rozhodnutie: buď – alebo
- Zodpovednosť za voľbu nesie jednotlivec

tri štádiá existencie

1. Estetické: užívanie si života, zážitky, povrchnosť
2. Etické: uvedomenie si slobody, zodpovednosť, morálka
3. Náboženské: stretnutie s Bohom, rozhodnutie bez opory zvonka

2.Arthur Schopenhauer

- Predstaviteľ voluntarizmu a iracionalizmu
- Svet ako vôľa a predstava
- Vôľa ako podstata sveta – slepá, iracionálna, bez cieľa

vôľa a pesimizmus

- Vôľa nie je slobodná ani rozumná
- Vôľa individua = egoistické sebapotvrdzovanie
- Svet nemá zmysel – pesimistický pohľad

únik z vôle

- Odvrátenie od sveta ako cesta k oslobodeniu
- Estetický zážitok (napr. hudba) ako dočasné zabudnutie
- Popretie individuálnej vôle

3.Friedrich Nietzsche

- Kritika meštianskej morálky a kresťanstva
- Morálka otrokov vs. Nadčlovek

- Nadčlovek: silná individualita mimo tradičnej morálky

vôľa k moci

- Najvyššia hodnota: život a vôľa k moci
- Vôľa ako individuálna sila k poznaniu, ovládnutiu, tvorbe
- Nadčlovek ako cieľ evolúcie – tvorca hodnôt

smrť Boha

- „Boh je mŕtvy“ – človek stráca oporu v tradičných hodnotách
- Moderný človek je slobodný, ale aj osamotený
- Výzva: prehodnotiť všetky hodnoty

4.Zhrnutie a porovnanie

- Kierkegaard: existencia, voľba, zodpovednosť
- Schopenhauer: svet ako slepá vôľa, pesimizmus
- Nietzsche: vôľa k moci, nadčlovek, prehodnotenie hodnôt

5.Záver

- Filozofia existencie a vôle formovala moderné myslenie
- Dôraz na jednotlivca, slobodu, zodpovednosť a tvorivosť
- Výzva: nájsť zmysel v neistej a zložitej realite

Novokantovstvo

- Návrat k dedičstvu klasickej filozofie (Kant)
- rozvíja sa ako univerzitná filozofia v Nemecku
- dve hlavné školy:

1.Marburská

- Zameranie sa na logiku a gnozeológiu (poznatie)
- poznanie nie je len o faktoch, ale aj o princípoch myslenia
- základom vedy sú logika a matematika
- zužuje Kantovo dielo na oblasť poznania

2.Bádenská

- Zameranie na etiku a praktický rozum
- filozofia ako učenie o tom, čo má byť
- rozdelenie vied:
 - nomotetické (prírodné)
 - idiografické (duchovné)
- dôraz na hodnoty, normy a konanie človeka

Marxistická filozofia

- Zakladatelia:
 - Karl Marx
 - Friedrich Engels
- filozofia činnosti a praxe
 - cieľom je zmeniť svet
- spojenie filozofie s ekonomikou a politikou
- 19. storočie
 - zneužitá po 2. svetovej vojne

1.Práva a odcudzenie

- Práca
 - základná črta človeka
 - pretvára svet
- v kapitalizme je produkt práce odcudzený pracujúcemu
- riešenie
 - zrušenie súkromného vlastníctva

2.Triedny boj a revolúcia

- Konflikt medzi kapitalistami a proletármi
- revolúcia vedie k diktatúre proletariátu (socializmus)
- cieľ
 - beztriedna spoločnosť – komunizmus
- vývojové stupne spoločnosti podľa spôsobu výroby:
 1. prvotopospolná
 2. otrokárska
 3. feudálna
 4. kapitalistická
 5. socialistická
 6. komunistická

Pochylého Gemini zhrnutie

3. Filozofia života (Henri Bergson)

- Reakcia: Odmieťa pozitivizmus, materializmus a racionalizmus.
- Zameranie: Skúma hodnotu a cieľ života z pohľadu samotného prežívania (vnútorný zmysel existencie).
- Kritika scientizmu: Bergson kritizuje čisto vedecký pohľad na svet.
- Pojem Trvanie (Durée): Čas života, ktorý prežívame. Nie je to len psychický čas, ale „univerzálny prúd“, ktorý vyjadruje jedinečnosť okamihov.
- **Intuícia:** Schopnosť priameho vnímania skutočnosti; umožňuje pochopiť život „znútra“, zatiaľ čo veda ho skúma len „zvonku“.

4. Voluntarizmus a predchodcovia existencializmu

Arthur Schopenhauer (Vôľa a pesimizmus)

- Vôľa: Považuje ju za základ sveta, je to slepý, temný a nenásytý pud
- Pesimizmus: Život je neustále utrpenie, pretože vôľa nikdy nedosiahne trvalé uspokojenie
- Únik z vôle: Možný cez umenie (dočasne) alebo askézu a súcit (trvalejšie)

Søren Kierkegaard (Paradox a voľba)

- Existencia: Dôraz na jednotlivca, vnútro a osobnú voľbu
- Tri štádiá existencie:
- Estetické: Snaha o pôžitok, útek pred nudou
- Etické: Prijatie zodpovednosti, hľadanie zmyslu v povinnosti
- Náboženské: Najvyšší stupeň, vzťah k Bohu cez „skok viery“ a paradox

Friedrich Nietzsche (Vôľa k moci)

- Smrť Boha: Vyhlásenie konca tradičnej kresťanskej morálky a hodnôt
- Vôľa k moci: Základná hnacia sila života, snaha o sebaaprekonanie a rast
- Nadčlovek: Cieľ vývoja, bytosť, ktorá si vytvára vlastné hodnoty a prekonáva nihilizmus

1. Novokantovstvo

- Charakter: Návrat ku klasickej filozofii (Immanuel Kant), rozvíjalo sa v Nemecku ako univerzitná filozofia.
- Marburská škola: Zameraná na logiku, gnozeológiu (teóriu poznania) a matematiku.
- Bádenská škola: Zameraná na etiku, hodnoty a normy. Rozdelila vedy na:
- Nomotetické: Skúmajú všeobecné zákony (prírodné vedy).
- Idiografické: Skúmajú jedinečné javy (historické vedy).

2. Marxistická filozofia

- Zakladatelia: Karl Marx a Friedrich Engels (19. storočie).
- Práca: Základná črta človeka a podstata jeho činnosti.
- Kritika kapitalizmu: Produkt práce je odcudzený pracujúcemu; riešením je zrušenie súkromného vlastníctva.
- Vývojové stupne spoločnosti:
 1. prvotopospolná
 2. otrokárska
 3. feudálna
 4. kapitalistická

5. socialistická
6. komunistická